

Липовець Ю. О. – заступник начальника слідчого відділення Херсонського відділу поліції Головного управління Національної поліції в Херсонській області, м. Херсон
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5074-1550>

Полеміка про універсальності прав людини

Метою статті є висвітлення питань аксіологічного характеру прав людини. Акцентовано на тому, що права людини як правову цінність стали розглядати лише з ХХ століття, що пов'язано із введенням у поле правознавства аксіологічних проблем. Доведено, що права людини є цінностями ліберально-правової теорії, яка сформувалася в Нові часи (лібералізм як політико-правова доктрина обстоює два постулати – вищою цінністю є людина, а свобода людини є найвищою цінністю). Політичні ідеї лібералізму остаточно сформувалися й набули непорушного авторитету в епоху Просвітництва, стали юридичною аксіомою. У межах теорії природного права існує припущення про те, що у світі є вічна й незмінна ідея порядку (гармонія, справедливість людської природи тощо), яка детермінує законодавство і політику. **Методологія. Метод порівняльного аналізу використано для виявлення джерел основних суперечностей, що простежуються в найпоширеніших методологічних підходах до розв'язання проблеми дослідження в сучасній літературі. **Наукова новизна.** Особливість сучасного розуміння ціннісного значення прав людини полягає в тому, що їх наділено універсальністю щодо всього людства, без урахування культурних, ментальних і соціокультурних особливостей розвитку конкретної спільноти. Нині через об'єктивні соціально-політичні, економічні та культурні процеси не може бути однозначності в сприйнятті, закріпленні та поширенні основних правових цінностей. Піддано сумніву ідею універсальності прав людини як закріплення в нормативних документах загальних для людства стандартів прав людини, які може бути застосовано до будь-якого суспільства. **Висновки.** У статті обґрунтовано, що права людини як універсальна правова цінність є ідеєю, ідеалом, орієнтиром для побудови бажаного суспільного порядку. Стаття містить аналіз основних міжнародних нормативно-правових актів ХХ–ХХІ століття, у яких закріплено основні права людини в їх сучасній інтерпретації.**

Ключові слова: право; права людини; природне право; лібералізм; правові цінності; юридичні цінності.

Вступ

Теоретичне осмислення правових цінностей як феномену та їх поняттєвого визначення не є сьогодні революційними й новими для філософсько-правового і теоретико-правового знання. Завдяки теоретичним надбанням ХХ століття правова наука працює з правовими цінностями, попри те юристи не квапилися досліджувати поняття «цінності» (хоча представники інших гуманітарних наук почали активно його використовувати з кінця ХІХ століття), і лише з другої половини ХХ століття слід говорити про виникнення інтересу до цієї проблеми та фокусування уваги правознавців на правових цінностях.

Проблема прав людини та їх універсальний характер була та є предметом наукового зацікавлення філософів права і фахівців у сфері правознавства. Найбільш значними доробками у цій царині є праці В. Бачиніна, В. Бліхара, В. Бруггера, О. Лукашової, М. Козюбри, І. Кучураді, Ю. Разметаєвої, Л. Чеснова.

Мета і завдання дослідження

Водночас слід детальніше опрацювати й аргументувати питання універсальності прав людини, з огляду на природу універсального та сучасні політико-правові реалії.

Виклад основного матеріалу

Сучасні теоретичні розробки проблем правових цінностей далекі від дефініційно-поняттєвих розвідок чи аргументації доцільності

введення в правознавство явищ, які називаються правовими цінностями. Нині для наукової спільноти набагато важливішими є питання єдності людства та культур. Через значну кількість об'єктивних соціально-політичних чинників, які заявили про себе з другої половини ХХ ст. (розпад колоніальної системи, процеси глобалізації та інтеграції, проблеми фізичного виживання людей) сформувалася проблема пошуків об'єднавчих засад для всього людства. Європейська спільнота як одна з таких культурно-ідеологічних та інтеграційних засад проголосила права людини в суто європейському розумінні.

У сучасній юридичній літературі поширеним є використання терміну «універсальні правові цінності». За своїм змістом він є досить суперечливим і неоднозначним. Оскільки йдеться про комплекс правових цінностей, які притаманні людству. Такий погляд засвідчує наукову позицію щодо визнання цінностей магістральним шляхом розвитку людства. Однією з універсальних правових цінностей сучасності проголошують права людини. Сенс прав людини з філософсько-правової точки зору «визначає їх особливий статус як дополітичних, безумовно важливих і невід'ємних засад сучасної державності, або принципів легітимації. Це означає, що права людини розглядають як незалежні стандарти, завдяки яким можуть критикувати закони, діяльність урядів та інших політико-правових інститутів, тобто як критерії легітимації» (Kuchuradi). Нам найбільше імпонує розуміння сутності прав людини І. Кучураді:

«Те, що ми називаємо «правами людини», є насамперед деяка ідея, поняття людського розуму: поняття про те, що людські істоти, тому що вони людські істоти – тобто, тому що вони належать до виду, який через деякі властиві йому особливості виробляє хліб, який ми їмо, відкрив електрику, якою ми повсякденно користуємося, написав «Маленького принца», якого деякі з нас прочитали, породив ідею рівності (ἐπιείκεια) та інститут омбудсмена, прийнятий в деяких країнах...» (Kuchuradi).

Статус універсальності (в теоретичному вимірі) права людини черпають із XVII–XVIII ст., він впливав із філософсько-правових доробків новочасових філософів права та політичної теорії лібералізму, які значною мірою мають витоки у сповіданні природничо-правового мислення. «Норми природного права, маючи максимально широке, універсальне значення, адресовані до всіх, без винятку, правоздатних суб'єктів і закликають слідувати сформульованим у них приписах, оскільки ті відповідають вимогам вищої, абсолютної справедливості. Ці вимоги категоричні в тому розумінні, що не залишають можливості для сумнівів і вагань. Вони гарантують індивідуальній правосвідомості вищу правоту, якщо її власник діятиме у належному напрямі... Природно-правові імперативи мають надособовий характер. Проте їх надособовість не має явно вираженого соціогенного характеру, як, наприклад у нормах позитивного права з надособовим авторитетом держави, що стоїть за ними. Вона надфізична, метафізична, тобто апелює до вищих первоначал буття й у них почерпує впевненість у власній правоті, у необхідності її відстоювати, а також енергію і волю для відповідних зусиль» (Bachinin, 1999, p. 323-324).

У такому варіанті теорія природного права співвідноситься з класичною теорією лібералізму. Політичні ідеї лібералізму в юридичній сфері представлені концепцією природного права (хоча причинно-наслідкового зв'язку немає). Непорушний авторитет ця доктрина завоювала в епоху Просвітництва, виступаючи своєрідною юридичною аксіомою. Теорія природного права, за всіх можливих модифікацій, ґрунтується на припущенні, що у світі існує вічна та незмінна ідея порядку (гармонія, справедливність людської природи тощо), яка диктує свої вимоги законодавству та політиці. В епоху Просвітництва домінувала антропоцентристська теорія природного права, що проголошувала її джерелом вічну і незмінну природу людини, яка має надемпіричний і надпозитивний характер. Звідси впливає визнання вічності й незмінності прав людини, проголошення їх вищою цінністю (Chesnov, 1999). Тобто, у цьому випадку йдеться, на кшталт, новоєвропейських теорій про додоговірне суспільство, про суспільство у «знятому вигляді».

У решті маємо справу із ситуацією, коли держава або уповноважені на те її органи лише висувають до громадян і жителів свої вимоги, закріплюючи їх у різних формах на різних рівнях, зокрема у формі правових цінностей (Krasilich, 2019).

Питання універсалізації прав людини В. Бруггер пов'язує з часом після Другої світової війни. Позитивізації ця ідея набула в Загальній декларації прав людини, положення якої адресувалися не лише жителям Західної Європи. Слідом за Єлінеком, В. Брюггер відстоює точку зору щодо ідеї прав людини, яка сягнула «status universalis». І в такому вигляді права людини становлять права людини третього покоління (перше покоління прав людини – «status negativus» та «status activus» – виникли в часи демократичних революцій і їх основною метою було попередження порушень з боку держави, пов'язаних зі свободою та власністю окремих індивідів. Найважливішим документом першого покоління прав є Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 року; права людини другого покоління – «status positivus» – виникають протягом XIX століття, коли в центрі уваги опиняються соціальні права. Найважливішим документом другого покоління прав є Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, прийнятому Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 року). Права третього покоління стали відповіддю на потребу колективних прав нового покоління: «найбільш вагомими правами людини третього покоління є такі права, як право на розвиток, на захист довкілля, на участь у розподілі «спільної спадщини людства», що охоплює ресурси дна моря, економічне використання космічного простору, а також інші природні та культурні ресурси» (Briuhher, 2003, p. 136-146). Сьогодні права людини «третього покоління» стосуються ідей автономії та соціальної відповідальності, поєднуючи їх суть із традиціями конкретних груп чи співтовариств, чії колективні права на самовизначення й ідентичність також слід враховувати в контексті забезпечення прав людини (Basai, 2019).

У чому ж має виявлятися специфіка прав людини як універсальної правової цінності? Насамперед, має йтися про таку правову цінність, яка немає темпоральних і просторових обмежень. Тобто, права людини як правову цінність визнають у межах усіх правових культур і на їх реалізацію мають право всі представники Homo sapiens, оскільки всі вони є людьми за визначенням. У такому розрізі ми знаходимо розуміння прав людини в юридичній літературі (Zavalna, 2019; Kostytskyi, & Kushakova-Kostytska, 2018; Mohilevska, 2019). Якщо дотримуватися такої позиції, то матимемо справу із правовою

цінністю, яка є ідеалом для людства. Усі подальші спроби закріплення прав людини в нормативних і декларативних документах є спробою досягнення компромісу між бажаним ідеалом та реальним станом речей, а також спробою уніфікації ціннісних правових систем різних суспільств. Яскравим прикладом неоднозначності такого універсалізму прав людини, як цінності, є Загальна декларація прав людини (1948). Європейська спільнота визнала цей документ таким, у якому вперше на офіційному рівні проголошено рівність прав і свобод усіх людей за народженням. Надалі це положення було включено до основних законів багатьох держав. Проте існують інші ціннісні системи, в яких права людини не є універсальною правовою цінністю. Зокрема, ідея універсальності прав людини знайшла певні застереження під час підписання Міжнародного пакту про громадянські і політичні права та Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права (Прийняті резолюцією Генеральної асамблеї 16 грудня 1966 року); положення Конвенції про права дитини через соціальні та культурні відмінності (було проголошено несумісними з нормами Шаріату), а Конвенцію про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок не підтримали представники ОАЕ.

Стосовно визнання прав людини як універсальної правової цінності, то сьогодні у світовій і вітчизняній правовій літературі не існує єдиної точки зору. Слід звернути увагу на позицію П. Криволапова, який слідом за М. Балеріним наполягає на розрізненні універсальності прав людини (*universality of human rights*) та універсалізму в галузі прав людини (*universalism in human rights*). На його думку, універсальність прав людини є найперше універсальним визнанням ідеї прав людини, а універсалізм у галузі прав людини стосується трактування та застосування ідеї прав людини на практиці. Універсальність прав людини було сформовано після прийняття Загальної декларації прав людини (1948) та підтверджено тим, що жодна держава їх не заперечує і не вважає, що порушує. Тобто ідея прав людини формально визнана майже всіма державами світу. універсалізм у сфері прав людини сьогодні ще не досягнутий, оскільки передбачає загальну згоду в частині трактування та застосування прав людини. Підтвердженням останнього є дискусії та дебати щодо цього питання на міжнародному рівні (Krivolapov). Схожу позицію поділяє І. Кучурадї, яка акцентує увагу на тому, що права людини можуть бути універсальними лише за визнання їх ідеєю. На це вказує також тексто-логічний аналіз першої статті Загальної декларації прав людини: «Всі люди народжуються вільними й рівними у своїй гідності та правах. Вони наділені розумом і совістю, тож повинні діяти у відношенні один до одного в

дусі братерства». Буквальне трактування цієї статті призводить до висновку, що в ній формується концепція прав людини, яку надалі буде покладено в основу численних документів у сфері прав людини. Цікавим є підхід, результатом якого має бути виправдання рівності в гідності та правах усіх людей. Для цього використовують лише дві природні характеристики людини – розум і совість. Перша є інтелектуальною характеристикою, а друга – етичною. «З цих характеристик впливає також необхідність ставитися один до одного «в дусі братерства»: всі людські істоти рівні в гідності та правах, тому що вони наділені розумом і совістю; оскільки вони наділені розумом і совістю, мають діяти стосовно один одним в дусі братерства. Тут ми бачимо, що права людини розуміють також і як принципи дії» (Kuchuradi).

На пострадянському просторі противником ідеї універсальності прав людини є Л. Чеснов, який вважає, що «як неможлива універсальна (загально-світова) цивілізація, так само неможлива універсальна людина (природа людини). Про єдність людської природи дозволено говорити лише як про беззмістовну абстракцію. Її ж соціальна сутність задана культурно-історичним контекстом, в який поміщена ця конкретна людина і яку вона інтеріоризує у свій спосіб життя, зокрема в політико-правові орієнтації. Цивілізація, до якої волею долі належить кожна окрема людина, визначає її соціальний, а отже, і правовий статус і наділяє конкретним обсягом прав та обов'язків» (Chesnov, 1999). Навіть назва статті зазначеного автора «Універсальні ли права человека? (Полемические размышления о Всеобщей декларации прав человека)» зазначає про неоднозначність прав людини як універсальної правової цінності на теоретичному рівні, а також у контексті правової реальності та правового життя. Автор далекий від романтизації універсальної значущості прав людини для всього людства, а тому виступає критиком та опонентом позиції О. Лукашової, яка наполягає на тому, що «у сучасному світі, коли проблема захисту прав людини вийшла далеко за межі кожної окремої держави, виникла необхідність у створенні універсальних міжнародно-правових стандартів, які також є основними правами людини. Ці основні права відображено в низці важливих міжнародно-правових актів, що встановили загальнолюдські стандарти прав та інтересів особистості, визначили той рівень, нижче якого держава не може опускатися». У цьому уривку, який є занадто категоричним, містяться доволі серйозні методологічні помилки – жодними суто юридичними засобами, зокрема у вигляді законів чи інших нормативних документів, не можуть створюватися права людини, тим більше бути наділеними

ціннісним значенням; по-друге, стандарти оголошуються правовими цінностями, що теж є некоректним.

На користь неуніверсальності прав людини засвідчують також факти наявної дискримінації людей. Новий час і Просвітництво апелювали до прав людини як вічних і невідчужуваних, що мало б підкреслювати безумовну самоцінність людини, проте це на тлі жорстких форм дискримінації та навіть рабства, попри положення ліберального законодавства. Як зауважував Ж.-П. Сартр, для європейців характерним є і «расистський гуманізм»: «європеєць зміг зробити себе людиною тільки завдяки тому, що ... він створив рабів» (Sartre, 1947-1967, p. 156). Слід мати на увазі, що автори перших декларацій про права людини в США були білими англо-саксонськими протестантами, які мали час для підготовки текстів документів завдяки наявності й експлуатації рабів.

Наукова новизна

Запропонований у цій статті підхід дає змогу виявити сучасні світоглядно-методологічні настанови щодо феномену прав людини та їх абсолютизацію в політико-правовій сфері, а також окреслити неоднозначність поширеного в сучасній правовій літературі поняття «універсальні права людини».

Висновки

Права людини нині не можна однозначно трактувати як універсальні в тому вигляді, як це пропонує європейська правова культура. Права людини як універсалії мають місце як ідеали-ідеї. Щодо конкретного змістовного наповнення, а тим більше нормативного закріплення прав людини як універсальних правових цінностей, то говорити про це ще зарано.

REFERENCES

- Bachinin, V.A. (1999). *Filosofia prava i prestuplenia [Philosophy of Law and Crime]*. Kharkov: Folio [In Russian].
- Baderin, M.A. (2003). *International Human Rights and Islamic Law*. Oxford: Oxford University Press.
- Basai, O.V. (2019). Spravedlyvist yak fundamentalna katehoriia tsyvilnoho prava Ukrainy [Justice as a Fundamental Category of Civil Law in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav, Scientific herald of the National academy of internal affairs*, 1, 87-89. Retrieved from <https://scientbul.naiu.kiev.ua/index.php/scientbul/issue/view/43>. doi: <https://doi.org/10.33270/011810904> [in Ukrainian].
- Briuhher, V. (2003). Obraz liudyny v kontseptsii prav liudyny [The image of human in the concept of human rights]. *Problemy filosofii prava, Problems of philosophy of law*, 1, 136-146 [In Ukrainian].
- Chesnov, L. (1999). Universalny li prava cheloveka? (Polemicheskie razmishleniia o Vseobshchey deklaratsii prav cheloveka) [Are human rights universal? (Polemic on the Universal Declaration of Human Rights)]. *Pravovedenie, Jurisprudence*, 1, 73-82. Retrieved from <http://pravo33.wordpress.com/2008/10/02/мл-честнов-универсальны-ли-права-чело> [in Russian].
- Hofe, O. (2003). *Rozum ta pravo. Skladovi interkulturnoho pravovoho dyskursu [Reason and law. Components of intercultural legal discourse]*. Kyiv: Alterpress [in Ukrainian].
- Kostytskiy, M.V., & Kushakova-Kostytska, N.V. (2018). Spravedlyvist yak zasib i tsil u vypravleni ta resotsializatsii zasudhenykh: filosofske osmyslennia [Justice as a Remedy and Aim in Correction and Resocialization of Convicted: Philosophical Thinking]. *Filosofski ta metodolohichni problemy prava, Philosophical and methodological problems of law*, 1-2(15-16), 11-24. Retrieved from <https://philosophy.naiu.kiev.ua/index.php/philosophy/article/view/1003>. doi: <https://doi.org/10.33270/02181602> [in Ukrainian].
- Krasilich, A.B. (2019). Dopomoha advokata VS fachivtsai v haluzi prava: standaty predstavnytstva prav i zakonnykh interesiv osib v svitli konstytutsionalizmu ta yevropeiskykh tsinnostei [Assistance of advocate VS. specialstin law: sdandarts of perresentation of persons in the light of constitutionalism and europen values]. *Yurydychnyi naukovi elektronnyi zhurnal, Juridical scientific electronic journal*, 6, 55-58. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2019-5/10> [in Ukrainian].
- Krivolapov, P.S. *Novye tendentsii mezndunarodnogo sotrudnichestva v oblasti prav cheloveka [New trends in international cooperation in the field of human rights]*. Retrieved from <https://lawbook.online/pravovoe-regulirovanie-ejdunarodnoe/universalnost> [in Russian].
- Kuchuradi, I. *Poniatie chelovecheskogo dostoinstva i prav cheloveka [The concepts of human dignity and human rights]*. Retrieved from https://vphil.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=1953 [in Russian].
- Mohilevska, L.H. (2019). Problemy implementatsii mizhnarodnykh norm i standartiv u sferi zabezpechennia prav i svobod dytyny orhanamy Natsionalnoi politzii [Problems of implementation of international norm but the standards in the field of ensuring the rights and freedoms of the child by National police]. *Yurydychnyi naukovi elektronnyi zhurnal, Juridical scientific electronic journal*, 6, 130-133. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2019-6/29> [in Ukrainian].
- Sartre, J.P. (1947-1967). Die Verdammten dieser Erde von Franz Fanon. *Wir sind alle Morder. Der Kolonilismus ist ein System - Artikel, Reden, Interviews*. Hamburg.
- Zavalna, Zh.V. (2019). Identifikatsiia ta prezentatsiia osoby u publichnii sferi [Identification and presentation of a person in public sphere]. *Yurydychnyi naukovi elektronnyi zhurnal, Juridical scientific electronic journal*, 5, 343-345. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2019-5/83> [in Ukrainian].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Бачинин В. А. Философия права и преступления. Харьков : Фолио, 1999. 607 с.
- Baderin M. A. International Human Rights and Islamic Law. Oxford : Oxford University Press, 2003.
- Басай О. В. Справедливість як фундаментальна категорія цивільного права України. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 4 (109). С. 87–98. URL: <https://scientbul.naiu.kiev.ua/index.php/scientbul/issue/view/43>. doi: <https://doi.org/10.33270/011810904>.
- Брюггер В. Образ людини у концепції прав людини. *Проблеми філософії права*. 2003. Т. 1. С. 136–146.
- Чеснов Л. Универсальны ли права человека? (Полемические размышления о Всеобщей декларации прав человека). *Правоведение*. 1999. № 1. С. 73–82. URL: <http://pravo33.wordpress.com/2008/10/02/ил-честнов-универсальны-ли-права-чело>.
- Гьофе О. Розум та право. Складові інтеркультурного правового дискурсу. Київ : Альтерпрес, 2003. 264 с.
- Костицький М. В., Кушакова-Костицька Н. В. Справедливість як засіб і ціль у виправленні та ресоціалізації засуджених: філософське осмислення. *Філософські і методологічні проблеми права*. 2018. № 1–2 (15–16). С. 11–24. URL: <https://philosophy.naiu.kiev.ua/index.php/philosophy/article/view/1003>. doi: <https://doi.org/10.33270/02181602>.
- Красіліч А. Б. Допомога адвоката VS фахівця в галузі права: стандарти представництва прав і законних інтересів осіб у світлі конституціоналізму та європейських цінностей. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 6. С. 55–58. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2019-5/10>.
- Криволапов П. С. Новые тенденции международного сотрудничества в области прав человека. URL: <https://lawbook.online/pravovoe-regulirovanie-ejdunarodnoe/universalnost>.
- Кучуради И. Понятия человеческого достоинства и прав человека. URL: https://vphil.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=1953.
- Могілевська Л. Г. Проблеми імплементації міжнародних норм і стандартів у сфері забезпечення прав і свобод дитини органами Національної поліції. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 6. С. 130–133. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2019-6/29>.
- Sartre J. P. Die Verdammten dieser Erde von Franz Fanon. Wir sind alle Morder. Der Kolonialismus ist ein System – Artikel, Reden, Interviews 1947–1967. Hamburg. S. 141–160.
- Завальна Ж. В. Ідентифікація та презентації особи у публічній сфері: значення для суспільства і права. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 5. С. 343–345. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2019-5/83>.

Стаття надійшла до редколегії 17.08.2019

Lypovets Yu. – Deputy Chief of Investigation Branch Kherson Police Department of the Main Directorate of the National Police in Kherson Oblast, Kherson
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5074-1550>

Polemic on the Universality of Human Rights

*The purpose of the article is to disclose the axiological nature of human rights. Most attention is given to a fact that human rights were viewed as legal value only from the beginning of XX century, which is associated with implementing of axiological problems to the field of law science. It is proved, that the human rights are the values of liberal-lawful theory, that were formed in the modern age (Liberalism as the political and legal doctrine upholds two postulates – human has the highest value and also a human liberty is the highest value as well). The political ideas of liberalism gained final form and received the most authority in the Enlightenment age and became the legal axiom. It is within the theory of natural law that there is an assumption in the world that there is an eternal and unchanging idea of order (harmony, justice of human nature, etc.), which actually determines law and policy. **Methodology.** Method of comparative analysis was used to detect sources of major contradictions, that are traceable in most spread methodological approaches used to solve a viewen problem in a contemporary literature. **Scientific novelty** is determined by the peculiarity of modern understanding of the value of human rights and that they are universal to all of humanity without taking into account the cultural, mental and socio-cultural characteristics of the development of a particular community. It is shown that, due to objective socio-political, economic and cultural processes, there can be no unambiguity in the perception, consolidation and dissemination of basic legal values. The idea of the universality of human rights is being questioned as anchoring in normative documents common to all humanity human rights standards that can be applied to any society. **Conclusions:** The article shows that human rights as a universal legal value is an idea, an ideal, a guideline for building the desired social order. The article contains an analysis of the basic international legal acts of the XX–XXI twentieth century, which enshrines the basic human rights in their modern interpretation.*

Keywords: law; human rights; natural law; liberalism; legal values; legal values.